

Соціальні проблеми в родині

Зміст

1. Вступ.
2. Сутність соціальних проблем.
 - 2.1. Соціальні проблеми в сім'ї.
 - 2.2. Класифікація соціальних проблем.
 - 2.3. Соціальна робота з сім'єю.
3. Поняття складних життєвих сімей.
 - 3.1. Поширеність окремих типів сімей.
 - 3.2. Сім'ї з алкогольною або наркотичною залежністю одного з членів Родини.
 - 3.3. Сім'ї, в яких присутній внутрішньо сімейний конфлікт.
 - 3.4. Сім'ї, члени яких мають інвалідність.
 - 3.5. Родини, що мають офіційно визнаний статус таких, що потребують особливої уваги держави.
 - 3.6. Сім'ї, один з членів яких є вихованцем інтернатного закладу.
 - 3.7. Сім'ї опікунів.
 - 3.8. Проблеми родини, що має дітей, схильних до вживання наркотичних речовин.
4. Криза сучасної сім'ї.
5. Висновок.
6. Список літератури.

ВСТУП

Актуальність теми: соціальний захист сім'ї та дітей сьогодні набула особливої актуальності у зв'язку з динамічними процесами, що відбуваються в суспільстві і пов'язаними з його розшаруванням і зміною статусу сформованих раніше соціальних категорій населення. Це проявляється у значних масштабах зубожіння сімей з дітьми, зниженням рівня здоров'я, підвищення захворюваності і смертності населення, наростаючими депопуляційними тенденціями, явищами деградації і негативними змінами генофонду нації.

Метою роботи є розгляд відомостей про проблеми сучасної сім'ї та визначення шляхів вирішення цих завдань за рахунок соціальної політики.

Завдання роботи:

- Дослідження соціальних проблем в сім'ї;
- Аналіз сучасного стану соціального захисту сім'ї;
- Визначити кризу сучасної сім'ї;
- Розглянути проблеми, які спричиняють соціальні негаразди в родинях.

Об'єкти роботи: родина, неповна родина, багатодітна родина та інші.

Наукова та практична значущість: в цій роботі дібрані матеріали саме з конкретної теми, яка є актуальною, і яку можна використовувати психологу або соціальному педагогу, в роботі з різними типами сімей, а також в школі при роботі з дітьми які належать до проблемних родини. Саме в цій роботі є аналіз становища сім'ї в сучасному суспільстві, яка має аж ніяк не тільки теоретичне значення.

2.Сутність соціальних проблем.

2.1.Соціальні проблеми в сім'ї.

Соціальні проблеми в сім'ї:

- алко / наркозалежність одного з членів сім'ї, або всіх членів родини;
- бездоглядність дітей;
- неналежне виконання батьківських обов'язків;
- бродяжництво одного з членів родини/ дитини;
- антисанітарія або погані житлові умови;
- безробіття одного/ всіх членів сім'ї;
- соціальне сирітство дитини;
- використання дітей у корисливих цілях;
- насильство в родині/ когось із членів або дитини:
 - 1.моральне 3. матеріальне
 - 2.фізичне 4. сексуальне;
- матеріальні проблеми (складні життєві обставини);
- інвалідність когось із членів сім'ї;
- втрата роботи/ тривале безробіття;
- втрата когось із членів родини/ батьків (сім'ї, що втратили годувальника, діти-сироти);
- позбавлення батьків батьківських прав (діти, позбавлені батьківського піклування);
- усиновлення, удочеріння, взяття під опіку;
- розлучення/ вже розлучені батьки (сім'я, що розпалася + родина, що розпалася і має спільних дітей, діти в умовах розлучення батьків);
- конфлікти між поколіннями (між зятем і тещею, невісткою і свекрухою, тощо.)
- багатодітність;

- малозабезпеченість;
- одинокі матері/ неповні сім'ї;
- сім'ї, члени яких повернулись/ перебувають у МПВ;
- родини з тяжкохворими членами родини/ дітьми;
- сім'ї з ВІЛ/ СНІД - інфікованими;
- переселенці, біженці, мігранти, нелегали.

2.2. Класифікація соціальних проблем.

Соціальні проблеми, на рішення яких направлена соціальна робота, можна класифікувати таким чином:

1. Індивідуальні, сімейні, організаційні проблеми.

Працюють з індивідом, включаючи його слабе фізичне здоров'я і безпорадність, пригноблення, зовнішню непривабливість, самотність, соціальну ізоляцію і закінчуючи різними організаційними проблемами.

2. Соціально-екологічні проблеми — охорона навколишнього середовища, забруднення великих промислових центрів, екологічні катастрофи.

3. Соціально-економічні проблеми. У ході становлення держави, здійснення реформ в Україні 60% населення виявилось за межею бідності. Такі соціальні наслідки економічних реформ на сучасному етапі актуалізують соціальну роботу.

4. Проблеми соціальної стратифікації. Соціальне розшарування, нерівність в суспільстві веде до розділення суспільства на «вищі» і «нижчі» класи і верстви, до економічної експлуатації, технократичної маніпуляції.

5. Проблеми поведінкового функціонування індивідів, груп, спільностей — аспекти девіантної поведінки, соціальних відхилень, наркоманії, алкоголізму, соціальної аномалії і т.д.

6. Проблеми символізування і моделювання світу і людей в ньому. Вони можуть виражатися в неадекватних формах, недоліку честі і моралі, високій самоповазі, недосяжних життєвих цілях, а звідси — у відчуженні, соціальних забобонах, в анти людських цінностях.

7. Проблеми комунікації, інформаційного забезпечення, а також проблеми нормативних оцінок і пізнавальних здібностей.

8. Проблеми структур влади — від них, їх дії, програм залежить соціальна напруженість і стабільність в суспільстві, від їх режиму (тоталітарності, демократії або авторитарності) - соціальна активність населення. [2]

2.3. Соціальна робота з сім'єю.

Соціальна робота з сім'єю – це система взаємодії соціальних органів держави і суспільства та сім'ї, спрямованої на покращення матеріально-побутових умов життєдіяльності, поширення її можливостей у здійсненні прав і свобод, забезпечення повноцінного фізичного, морального та духовного розвитку усіх її членів, залучення до трудового, суспільного – творчого процесу.

3. Поняття складних життєвих сімей

3.1. Поширеність окремих типів сімей. . [1]

Відповідно до чинного законодавства, сім'я є первинним та основним осередком суспільства. Її складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права й обов'язки. Подружжя вважається сім'єю і тоді, коли дружина та чоловік у зв'язку з навчанням, роботою, лікуванням, необхідністю догляду за батьками, дітьми та інших поважних причин не проживають спільно (Стаття 3 Сімейного кодексу України).

Існує багато визначень поняття «сім'я» з позиції науки. Зокрема, сім'я – динамічна мала група людей, котрі проживають разом і зв'язані родинними відносинами (шлюб, кровна спорідненість, усиновлення, опіка), спільністю формування і задоволення соціально-економічних та інших потреб, взаємною моральною відповідальністю. Сім'я – це соціальний-педагогічний інститут та особлива соціальна система, яка є підсистемою суспільства і включає в себе інші підсистеми; це первинний контактний колектив. Сім'я є прикладом унікального поєднання різнопланових збалансованих характеристик. Саме завдяки здатності до врегулювання вона є найгнучкішим елементом соціальної структури, здатним швидко реагувати на внутрішні та зовнішні впливи. Сім'я, яка належним чином виконує свої функції, називається здоровою, її основними ознаками є:

згуртованість; відкритість для встановлення нових стосунків; оптимізм і турбота; здатність самостійно вирішувати завдання свого розвитку; ідентичність. Сім'я виступає провідним чинником соціалізації особистості на макрорівні. [4]

У статті 1 Закону України «Про соціальні послуги» визначено, що складні життєві обставини – це, обставини, що об'єктивно порушують нормальну життєдіяльність особи, наслідки яких вона не може подолати самостійно.

3.2. Сім'ї з алкогольною або наркотичною залежністю одного з членів Родини.

Найбільшою проблемою в родині, є алкоголізм. Такі родини в основному і становлять контингент неблагополучних що перебувають на соціальному супроводі. На жаль, лікування від алкогольної або наркотичної залежності – процес тривалий, складний і дорогий, особливо якщо пристрасть до спиртного триває не один рік. Навіть після інтенсивного лікування в медичних наркологічних диспансерах залишається небезпека повернення до колишнього стану, навіть після 10-15 років ремісії. До того ж у неблагополучних родинах здебільшого немає грошей на лікування й відсутнє бажання долати алкогольну залежність. Адаже прагнення хворого є необхідною і чи не головною умовою успішності лікування, тому в умовах відсутності системи доступної наркологічної допомоги та пасивності самих алкогoleзалежних клієнтів соціальний супровід таких сімей є малоуспішним та марнотратним. У ході моніторингових візитів було виявлено такі характерні проблеми в сім'ях, в яких проживають алкозалежні члени : бездоглядність дитини (діти не ночують вдома, часто їх доглядають сусіди, бабусі, діти не нагодовані, не мають необхідного приладдя для навчання, не відвідують шкільних закладів чи дитячих садків); використання дитини та державної допомоги, що отримується на дитину, для придбання алкогольних напоїв; бідність, постійний нестаток у чомусь; безробіття через низький рівень професійної кваліфікації та пасивності клієнтів щодо пошуку хоч якої-небудь роботи, небажання взагалі працювати; неприйнятні житлові умови для дитини (бруд, антисанітарія); напружений психологічний клімат внаслідок соціальної деградації батьків (сварки, скандали, депресії, як результат – втеча дитини з

дому); безладні статеві зносини, в які вступають члени родини, що зловживають алкоголем. Слід відмітити тенденцію щодо поширення дитячого алкоголізму, токсикоманії, що, зокрема, є наслідком не доглянутості дітей батьками та спадкоємності алкогольної, наркотичної залежності від старших родичів. У підсумку, на алкоголізм, наркоманію страждають кілька поколінь у родині. Іншою проблемою є вибір між дитиною і заробітком на користь заробітку. Заробляння грошей часом віднімає в батьків всі сили, для спілкування з дитиною не залишається часу. Зайняті батьки втрачають із нею зв'язок, припиняють брати участь у її розвитку, цілком перекладають виховання на школу. Можна говорити про зовнішнє благополуччя, однак у психологічному плані в такій родині спостерігається прихована, почасти й відверта, байдужість батьків щодо дітей. [7]

3.3. Сім'ї, в яких присутній внутрішньо сімейний конфлікт.

Серед значущих і поширених проблем, є внутрісімейні конфлікти: між подружжям, між батьками та дітьми, насильство, як крайня форма вияву конфлікту. Конфлікти матері й батька завжди відбиваються на дитині. Сваряться, зраджують, розлучаються й страждають батьки, але діти страждають не менше їх, оскільки відчують споріднення з обома батьками, діти гостро переживають їхній розлад. Це породжує масу власних проблем у навчанні, спілкуванні. Часті сімейні сварки, розлучення батьків, на тлі неухважності до внутрішнього світу дитини (коли мати заглиблена у власні переживання), призводять до небажаних наслідків. Поширеними є випадки, коли батьки взагалі не володіють гуманними й розумними методами спілкування. [7]

3.3. Сім'ї, члени яких мають інвалідність.

Однією з поширених проблем родин, що опинилися в складних життєвих обставинах і потребують соціального супроводу, є інвалідність одного з членів родини, найчастіше – це виховання дитини-інваліда. Такі родини мають різнобічні проблеми: необхідність лікування, матеріальні труднощі, труднощі у спілкуванні, проблеми у професійній реалізації дитини (члена родини, що має інвалідність). Ця категорія родин, як правило, легко йде на співпрацю, однак «с

проблеми з батьками, які виховують дітей-інвалідів. Вони не дуже хочуть, щоб у їхню сім'ю зі своїми пропозиціями. Можливо, через те, що люди сприймають свій біль і не хочуть виносити його на загал. І вже якщо хтось сторонній у сім'ю втручається, то їм не приємно. Найчастіше дитина йде на контакт, дитина хоче, а батьки проти». [7]

3.4. Родини, що мають офіційно визнаний статус таких, що потребують особливої уваги держави.

Малозабезпечені сім'ї, багатодітні, самотні матері, сім'ї опікунів та прийомні родини, сім'ї, в яких проживають члени, що повернулися з місць позбавлення волі (у тому числі неповнолітні), діти-сироти; сім'ї з дітьми, яких торкнулася проблема ВІЛ/СНІД. [7]

3.5. Сім'ї, один з членів яких є вихованцем інтернатного закладу.

Особливою категорією в цій групі є неповнолітні самотні матері з числа випускників інтернатів. Фахівці центрів майже одностайно відзначають проблемність таких дівчат. Складність ситуації, в якій вони опиняються, є безпрецедентною: відсутність освіти, житла, роботи, досвіду, навичок щодо догляду за дитиною, підтримки з боку родини чи батька дитини, почуття відповідальності за немовля, низький рівень сексуальної культури, що й призводить до ранньої вагітності, високий рівень захворюваності на ХПСШ, невідповідність до відповідального батьківства, взагалі неготовність до самостійного життя. [7]

3.6. Сім'ї опікунів.

Серед категорії із офіційно визнаним статусом, що часто беруться на супровід ЦСССДМ, є родини опікунів. Вочевидь, це пов'язано із тим, що діти, якими опікуються, позбавленні батьківського піклування саме внаслідок алкогольної чи наркотичної залежності батьків. Здебільшого діти знаходяться під опікою людей похилого віку, і такі сім'ї мають численні різнопланові проблеми. Зазвичай супровід такої родини починається саме з оформлення документів на опіку та матеріальну допомогу. Однак економічні труднощі продовжуються спіткати родину, оскільки пенсії та матеріальної допомоги на дитину явно замало для нормального життя та розвитку дитини. Трапляється, що бабусі навіть

не знають про пільги, що мають надаватися дитині. Звичайно, це й труднощі спілкування різних поколінь, особливо якщо онуки підліткового віку, що може закінчитися відправленням дитини до інтернату. Бувають випадки, коли молодшим дітям опікується хтось зі старших дітей, можливо таких, що й самі ще більше й з оформленням опіки, і з працевлаштуванням, і доглядом за дітьми, така родина потребує особливо прискіпливої уваги з боку працівників.[7]

3.7. Сім'ї військовослужбовців.

Сім'ї військовослужбовців відчувають всі проблеми, характерні для будь-яких сімей, однак у них є і власні труднощі. Так, сім'я військовослужбовця строкової служби позбавляється його заробітку - нерідко основного джерела доходу, що при наявності дитини ставить сім'ю у скрутне матеріальне становище; виплачується в цьому випадку допомога не покриває потреб утримання дитини. Ресурси сім'ї військовослужбовця-контрактника залучені в підтримку обороноздатності поряд з особистісними ресурсами самого військовослужбовця, забезпечуючи в значній мірі його здоров'я і працездатність. Однак адекватного відшкодування цих ресурсів сім'я не отримує. Сім'я слід за військовослужбовцем до місця призначення, де дуже часто виникають труднощі з житлом, відсутня можливість працевлаштування дружини, а клімат нерідко несприятливий для дітей. Неодноразові переїзди родини військовослужбовця до нового місця його служби змушують дітей кожного разу адаптуватися до нової школи і нового колективу. Існування в умовах військового містечка, відгородженої від зовнішнього світу, може породити синдром соціально-психологічної депривації військовослужбовців та членів їх сімей. Ще одна проблема сім'ї військовослужбовця - малозабезпеченість, так як його заробітна плата відстає від зростання вартості життя, тим більше від специфічних потреб існування в умовах військової служби, а додатковий заробіток заборонений законом. Дружини військовослужбовців, навіть незважаючи на наявність вищої освіти, як уже говорилося, часто не можуть влаштуватися на роботу з причини обмеженості кількості робочих місць, а допомога по безробіттю виплачується тільки незначною їх час-

тини. Усе це нерідко призводить до того, що сім'ї військовослужбовців опиняються в ситуації соціального лиха.

Сімейні проблеми (дисфункціональність сімейних зв'язків, патологізація відносин між подружжям, між батьками і дітьми) не залежать від соціального статусу сім'ї і можуть бути властиві і, забезпеченої, інтелігентною, і малозабезпеченої або малоосвіченою сім'ї. Соціальні працівники в даний час можуть надавати допомогу такій родині переважно на етапі її кризи, у момент конфлікту або розпаду, займатися ж профілактикою сімейних дисфункцій, налагодженням сімейних комунікацій в передкризовому стані більшість соціальних установ поки що не в змозі. Тим часом це одна з найважливіших завдань соціальної роботи стабільного суспільства. В міру поліпшення соціальної ситуації в Росії, коли завдання забезпечення виживання відійдуть на задній план, проблеми сімейної терапії, вдосконалення і стабілізації сімейних відносин займуть перше місце.

Серед них - проблема сімейної (домашньої) жорстокості, яка тільки частково пов'язана з зовнішніми соціальними труднощами, посилюючи під впливом загальної психопатологізації соціально-психологічної обстановки в країні. Сімейна жорстокість служить засобом виплеску агресивності, накопиченої під впливом психотравмуючих умов існування, на найбільш слабких і беззахисних (в сім'ї це жінки і діти). Вона пояснюється також традиціями, що існували раніше, низькою компетентністю в регулюванні своїх психологічних станів, відсутністю навичок альтернативного зняття негативних емоцій. Проте існує і деяка особистісна схильність до сімейного насильства і до того, щоб бути жертвою насильства: відмічено, що жінки, які били чоловіками в першому шлюбі, нерідко зазнають жорстокого поводження і в другому шлюбі. Використовуючи технології стабілізації сімейних відносин, соціальний працівник повинен враховувати фактори особистісного ризику, а також варіанти, в яких соціальна терапія буде неефективною. [7]

3.8. Проблеми родини, що має дітей, схильних до вживання наркотичних речовин.

Аналіз біографії наркоманів періоду дорослішання, а також дані, отримані в результаті реконструкції структури сімейних відносин на різних етапах життя сімей наркоманів, показують, що в період, що передує початку вживання наркотиків, 91% наркоманів мали високу тривожність у своїх сім'ях.

К.Г. Юнг говорить про те, що, як правило, життя, яке не вдалося прожити батькам, вони намагаються передати "у спадок" дітям і змушують дітей вступити на шлях, який повинен компенсувати невиконані бажання батьків, тобто батьки в якійсь мірі шукають ідеальну дитину для себе. У дітей це часто викликає зворотну реакцію. Тому і виходить, що гіперморальні батьки мають найчастіше, аморальних дітей, безвідповідальний і бездіяльний батько має обтяженого честолюбством сина і т. д. Найгірші наслідки, на його думку, має "штучна несвідомість" батьків. Прикладом тому може служити мати, яка, щоб не порушити видимість благополучного шлюбу, штучним шляхом, несвідомо підтримує себе тим, що прив'язує до себе сина - певною мірою як заміну своєму чоловікові. І це призводить до формування симбіотичного зв'язку між матір'ю і сином, що, в кінцевому рахунку, може бути однією з причин формування наркозалежності. Для дитини наркотик - це потужний аргумент в позбавленні від постійної залежності від батьків, придбанні внутрішньої свободи в боротьбі за самостійність.

Так, несвідомо батьки підштовхують своїх дітей до поведінки з відхиленнями. Дитина, стаючи наркоманом, дає можливість своїм батькам (зокрема, мамі) реалізувати себе, ставши дбайливими, люблячими, і, найголовніше, потрібними для нього. А він, у свою чергу, використовує це у своїх цілях, знаючи про те, що батьки зроблять для нього все. Формується замкнене коло. З одного боку - люблячі батьки, які хочуть бути потрібними і роблять для цього все, з іншого - підліток-наркоман, який використовує батьків для підтримки свого стану. І, насправді, в більшості випадків підсвідомо ніхто не хоче змінювати сформовану систему відносин.

У такій ситуації часто відбувається патологічне об'єднання сім'ї, де всі потрібні один одному. Сім'я згуртовується в боротьбі з наркоманією дитини.

Після реального усвідомлення того, що ця хвороба в найкоротші терміни може вбити дитину, батьки вживають заходів для його лікування, але потрібно, щоб цього захотіла і сама дитина. Однак у більшості випадків він починає лікуватися або з цікавості, або тому, що його привели батьки, або сприймає це як гру "Я лікуюся".

Порушення сімейного функціонування є найважливішою причиною залучення дітей до наркотиків. Прагнучи компенсувати сімейне неблагополуччя, дитина шукає контакти на стороні і легко може потрапити в групу наркоманів, де його з задоволенням приймуть. [7]

В Україні проблема домашнього насильства практично не вивчалася. Тільки протягом останнього часу теми насильства у родині стали предметом публічного обговорення. Для того, щоб перемогти реальне зло, його треба знати, відкрито обговорити проблему та шукати шляхи вирішення. За даними Інституту соціологічних досліджень НАН, 68 відсотків жінок в зазнають знущання в сім'ї, з них чверть "як правило" або "часто" потерпає від побоїв. Кожна десята дівчина зазнає постійного насильства.. [5] За визначенням Закону України "Про попередження насильства в сім'ї", який Верховна Рада України ухвалила 2001 року, насильство в сім'ї — це "будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю".

Такі дії можуть заподіяти шкоду фізичному чи психічному здоров'ю або навіть призвести до смерті постраждалого. Причинами ж того, чому жінки не подають скарг у зв'язку з насильством, є тиск суспільних і родинних обставин та бажання зберегти відносини. Культурні та релігійні традиції також присутні серед перешкод, що ускладнюють боротьбу з насильством. Вдосконалення правової оцінки насильства в сім'ї багато в чому залежить від усвідомлення громадськістю та самими жінками того, що насильство в сім'ї є злочинном. Як показали результати опитування, 59 відсотків респонденток потерпа-

ють від членів своєї родини або від партнерів в інтимних стосунках, причому, віком до 15 років потерпають всі сто відсотків; у віці 15-20 років - 62.2%; 20-35 років - 50.0%; після 35 років - 67.3% жінок

Отже, жертвою домашнього насильства може стати будь-хто: жінка, яку постійно лає і б'є її чоловік, дівчинка-підліток, що страждає від сексуальних переслідувань свого вітчима, хлопчик, якого лупцює мати-алкоголічка, старенька бабуся, що її ненавидять власні діти. Закон розрізняє такі види домашнього насильства: фізичне насильство в сім'ї — це навмисне нанесення побоїв, тілесних уш-коджень одного члена сім'ї іншому, яке може призвести чи призвело до порушення нормального стану фізичного чи психічного здоров'я або навіть до смерті постраждалого, а також до приниження його честі та гідності. Сексуальне насильство в сім'ї — це примушування до небажаних статевих стосунків у родині, а також сексуальні дії щодо неповнолітнього члена сім'ї. Психологічне насильство в сім'ї — це насильство, пов'язане з тиском одного члена сім'ї на психіку іншого через навмисні словесні образи або погрози, переслідування, залякування, які доводять постраждалого до стану емоційної невпевненості, втрати здатності захистити себе і можуть заподіяти або заподіяли шкоду психічному здоров'ю. Економічне насильство в сім'ї — це навмисні дії одного члена сім'ї щодо іншого, спрямовані на те, щоб позбавити постраждалого житла, їжі, одягу та іншого майна чи коштів, на які він має законне право. [4]

Україна ратифікувала Конвенцію ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984 р., положення якої розвивають і уточнюють міжнародні стандарти в цій галузі. Відповідно до цієї конвенції Україна визнала, що катування означає будь-яку дію, якою будь-якій особі умисно заподіюються сильний біль або страждання, фізичне чи моральне, щоб отримати від неї або від третьої особи відомості чи зізнання, покарати її за дії, які вчинила вона або третя особа чи у вчиненні яких вона підозрюється, а також залякати чи примусити її або третю особу, чи з будь-якої причини, що ґрунтується на дискримінації будь-якого виду, коли такий біль або страждання заподіюються державними посадовими

особами чи іншими особами, які виступають як офіційні, чи з їх підбурювання, чи з їх відома, чи за їх мовчазної згоди. Україна є учасницею Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 р., яка в ст.3 передбачає свободу особи від катувань чи нелюдського або такого, що принижує її гідність, поводження чи покарання. Україна також ратифікувала 24 січня 1997 р. Європейську конвенцію про запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню і покаранню 1987 р., яка не дає визначення катувань, але передбачає дійовий міжнародний механізм реалізації ст.3 Конвенції про захист прав і основних свобод людини.

4. Криза сучасної сім'ї.

Сім'я у сучасному світі, на жаль, досить часто (і навіть невдовзі після укладення шлюбу) знаходиться в кризі. Ми часто є свідками того, що партнери укладають шлюб з переконанням глибокої любові та надіями щасливого спільного життя, а після досить короткого часу вони стають чужими, на зміну любові приходять байдужість, інколи ненависть та огида, що часто веде до швидкого розлучення. Щоразу збільшується кількість розлучених сімей. У Мюнхені нараховано у 2009 році 11 237 одружень і 4 536 розлучень, а кількість з одним з батьків все більше поширюється – у Мюнхені це приблизно 10% всіх сімей.

Із змінами родини прямо пов'язані подальші проблеми сучасної сім'ї, зокрема проблеми зі зменшенням народжуваності, занепадом виховання дітей та молоді, розлученням сімей, проблеми виховання молодих людей до сімейного життя. Це все негативно впливає на виконання основних функцій сім'ї.

Народжуваність дітей сьогодні вже не є центром утворення сім'ї, про що свідчить зокрема менший приріст популяції, а в деяких країнах Європи навіть зовсім катастрофічний. У загальному популяція знижується вже протягом цілого минулого століття і це не тільки протягом декількох останніх десятиліть, як помилково наголошується.

Важливою проблемою є тенденція до старіння населення.

Сім'ї з великою кількістю дітей здобули в минулому велику повагу, бо діти означали для родини багатство та соціальну гарантію. Це ще існує в нероз-

винених країнах, а в розвинених – усе навпаки. На прикладі можна засвідчити, що сім'я з багатьма дітьми є з соціальної точки зору в набагато гіршому стані, аніж родина з однією дитиною: важкий пошук житла, часте проживання в досить невідповідних умовах, виникнення фінансових проблем і навіть дискримінації багатодітних сімей. Через брак коштів така сім'я дуже рідко може поїхати у відпустку, вона часто стикається з негативними зауваженнями або глузуваннями з боку співгромадян, які нарікають на крик дітей і забороняють дітям гратися на подвір'ї чи поблизу будинку. Сьогоднішнє суспільство заслужено можна вважати «суспільством ворогів щодо дітей».

Загально відомо, що в країнах західної Європи загалом покращилися життєві умови, проте сьогодні діти постають перед новими проблемами та труднощами. Як вже сказано, сім'ї з однією або найбільше з двома дітьми сьогодні переважають. Зменшення сімей і таким чином ріст, розвиток дітей без братів та сестер для них шкідливе. В сучасному світі діти здобувають соціальний досвід спілкування з іншими дітьми не в родині, а поза нею. Проте і цей процес пов'язаний з рядом проблем, бо дітям бракує природних умов для ігор та руху, зокрема в містах. Відірваність від природи, а також присутність транспорту обмежує їхні можливості гратися з іншими дітьми. Діти можуть користуватися лише майданчиками біля дому, які досить часто не відповідають педагогічним принципам та дитячим установам. Діти обставлені швидкими змінами коло себе, новими враженнями, їхній час є обмежений. Культура дітей стала прибутковим бізнесом.

Взагалі, наша соціальна концепція пізнання є нагородою колишньої природної соціалізації та форми соціальної поведінки видаватимуться корисними для пізнішого життя.

Хоч кількість дітей в сім'ї зменшується, неможливо говорити про втрату функцій виховання родини, навпаки, для батьків у цьому напрямі завдання збільшується. Сьогодні батьки мусять вирішувати для своїх дітей більше, ніж це було колись. Наприклад, у зв'язку з диференціацією шкільної системи та поширенням можливостей шкільного навчання, у зв'язку з високими вимогами де-

яких фахів, - батьки часто стають перед дилемою, яку школу для дітей обрати. При цьому мова йде не тільки про вибір школи, яку мають відвідувати їхні діти, ай про різні напрями, фахову орієнтацію, можливість досягти різної кваліфікації, навчання різних світових мов, комбінацію різних фахів, деколи і щодо філософських та релігійних поглядів, з якими пов'язані зокрема приватні школи.

Для деяких батьків подібне рішення є великим перевантаженням, вони самі не мають ніякого досвіду, не ознайомлені з різними типами шкіл та формами навчання. Без можливості критичного огляду, передбачення розвитку пізніших робочих можливостей їм навіть важко усвідомити і критично перевірити здібності та обдарування дітей, виявити їхні недоліки.

Іншою проблемою є багатство різних релігійних товариств і сект, які дуже швидко поширюються. Батьки часто вступають у конфронтацію з різноманітними і навіть протилежними поглядами, і це навіть щодо основних форм поведінки, моралі та вартостей. Загальноіснуючі уявлення про певні вартості можна зустріти вже дуже зрідка і не в усіх галузях. Суспільні норми є часто предметом дискусії і бувають по-різному інтерпретовані, що є знаком плюралістичного суспільства. Плюралізм дозволяє різність уявлень в нормах та вартостях, і якщо вони не несуть загрозу для спільноти людей та суспільства в цілому, то тоді їх дозволено публічно визнавати і пропагувати.

Проте кожен з нас може спокійно собі дозволити питання: де існують ці межі загрози суспільству? Чи вони точно позначені? Батьки і діти потрапляють під різні впливи і часто важко пізнати, що для них дійсно є цінним, якісним і правильним, а що помилковим, поганим і навіть абсолютно шкідливим. При цьому вміння вирішувати і вибирати правильні вартості передбачає певною мірою також добрі знання та освіту. В загальному можна зауважити, що чим більше можливостей та свободи існує у вирішуванні, тим більше передбачається основного й альтернативного знання, і тим потрібнішим є керівництво дітьми та допомога їм. Дуже мало батьків вміє своїх дітей інформувати про різні релігійні, філософські або політичні напрями, і тим допомогти їм у виборі правиль-

ного життєвого ідеалу. Оскільки досить велика кількість батьків не може допомогти своїм дітям, зростають проблеми дітей у навчанні та поведінці.

Українські сім'ї теж зазнають кризи. Згідно з даними Українського інституту соціальних досліджень у 1998 на кожну молоду подружню пару (до 30 років) припадало по 0,79 дитини. 50 відсотків сімей в Україні мають тільки одну дитину. Загальна кількість народжених в Україні зменшилась з 691 000 осіб у 1989 році до 419 000 у 1998 році і це з 1,94 у 1989 році до 1,25 дитини у 1997. Народжуваність українських жінок віком 35-39 років – одна з найнижчих у світі (і це також внаслідок штучних абортів). Демографи підраховують: збереження цієї тенденції означає, що кожні 25-30 років населення України буде зменшуватись удвоє.

Україна займає провідне місце в світі за кількістю абортів. До цього треба додати, що крім аморальності цієї процедури, треба звернути увагу на пов'язану з нею загрозу життю жінки, з одного боку, та втрати здатності народжувати – з другого. У 48-60% жінок фертильного віку реєструються гінекологічні захворювання, перш за все, через перенесені раніше аборти.

За останніх двадцять років в Україні вдвічі зросла народжуваність дітей із вадами. Половина всіх цим захворювань зумовлена генетичними вадами, а також неправильним способом життя. З результатів досліджень комісії Верховної Ради України видно, що найбільша кількість захворювань є у дітей ліквідаторів катастрофи в Чорнобилі.

Населення України також інтенсивно старіє. На кожну тисячу працездатних у містах припадає майже 60 непрацездатних. Особливо зменшилося число сільського населення. Значне старіння населення виражається не тільки в скороченні чисельності трудових ресурсів, але і в зниженні продуктивності праці працюючого населення. Останніми роками неухильно зростають показники смертності населення – за цим показником Україна входить у першу десятку країн.

За статистичними даними розпадається кожний другий-третій шлюб. Щороку через розірвання шлюбів понад 150 тисяч дітей залишаються без одно-

го з батьків. Від пияцтва, алкоголізму і наркоманії в сім'ях щороку близько 100 тисяч дітей залишаються без родинної опіки. Вважається, що в Україні є 82 притулки, більше як 100 000 безпритульних дітей. З 10 мільйонів українських дітей віком до 16 років є понад 143 000 «інвалідів дитинства», 90 тисяч круглих сиріт і понад 60 тисяч сиріт при живих батьках. А серед дітей, які перебувають у державних дитячих закладах, майже половина хворіє на ураження центральної нервової системи. Лише 15% молодого покоління вважається абсолютно здоровими. Заходи щодо покращення цього стану здійснюється повільно і неповно. Відчувається також тенденція до зростання кількості позашлюбних дітей, особливо часто народжуються діти поза шлюбом у неповнолітніх матерів. Щороку від одиноких матерів у будинку дитини опиняється близько 8 тисяч немовлят. Рівень самогубства зріс за останні 10 років майже вдвічі.

Родина сьогодні зазнала, як майже ніяка інша установа, колосальних та глибоких змін, які проходять дуже швидко як в суспільство, так і культуру. Багато сімей залишається у цій ситуації вірними вартостями, які творять фундамент родинного ладу. В інших навпаки володіє непевність та розпач, зокрема щодо власних родинних завдань, а також сумнів і незнання щодо головної мети та правил подружнього та сімейного життя. Нарешті сім'ї змушені боронитися від найрізноманітніших ситуацій, викликаних несправедливістю в їхніх основних правах.

Щоб цей кризовий стан сучасної сім'ї принаймні частково змінити або навіть усунути, треба проводити систематичну соціально-педагогічну роботу з сім'ями. [7]

Висновок

Соціальні проблеми сім'ї відображають тісну залежність сім'ї від суспільства. Сім'я виконує важливі соціальні функції в суспільстві, і з цієї причини держава і громадські організації об'єктивно зацікавлені в тому, щоб створювати необхідні умови, проводити соціальну роботу, спрямовану на вдосконалення сімейно-шлюбних відносин та зміцнення сім'ї. Неблагополучні сім'ї, як правило, стоять на обліку соціальних служб, і з ними проводиться робота, спрямована на реабілітацію або профілактику порушення сімейного функціонування. Але питання повинне ставитися ширше: психопрофілактичну роботу необхідно починати саме з зовні благополучних сімей.

Глибокий аналіз наукових джерел та нормативно-правових документів вказує на те що, сьогодні актуальності набуває потреба оптимальної соціальної політики в контексті сучасних концепцій управління та реалій ринкової економіки. Механічне збільшення ресурсного забезпечення соціальної сфери, по суті, підмінило собою зміни, які б мали б відбутися, перш за все в її організації, технологіях забезпечення реалізації соціальних потреб, дозволити б збільшити соціальну віддачу ресурсів, що спрямовуються на ці цілі. Концентрація соціальної політики в останні роки на поточній підтримці найбільш вразливих та соціально вразливих груп населення відбувалася за відсутності між різними соціальними прошарками, розбудову національного соціального капіталу.

За цих умов, здійснення соціального супроводу сімей, які потрапили у складні життєві обставини, ситуації та вдосконалення ролі, ресурсної спроможності, кадрової компетентності спеціалістів центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді бачиться логічним та перевіреним на досвіді інших країн шляхом розвитку засад ефективної соціальної політики в Україні.

Тим більше, що в Україні створені основні нормативно-правові підвалини для здійснення дієвої державної соціальної політики, зокрема організації соціальної роботи із сім'ями з метою їх збереження, відновлення сімейних стосу-

нків, захисту і реалізації прав кожного члена сім'ї. Спостерігається тенденція щодо поступового вдосконалення правових умов для здійснення соціального інспектування та супроводу проблемних сімей, впровадження більш ефективних методів і технологій по роботі з ними, надання їм практичної та своєчасної допомоги.

Визначивши в своїй роботі основні протиріччя розвитку ефективної моделі соціальної політики в Україні робимо висновок, що вони засвідчуються комплексом проблем до яких належать:

- відсутність системного підходу до формування державних соціальних гарантій, сучасного інструментарію вибору пріоритетів соціальної політики та механізмів її реалізації;
- недосконалість нормативно-правового забезпечення у сфері соціального захисту, відсутність єдиної системи «соціального права»;
- невідповідність заходів соціального забезпечення задекларованим цілям;
- нерозділеність понять «соціальне страхування» і «соціальне забезпечення», що створює плутанину в організації допомоги;
- невирішеність проблеми забезпечення базових потреб значної частини населення на мінімальному рівні, необґрунтованість нормативів мінімальної заробітної плати.

Досвід формується в площині «соціального права» та характеризується адресністю, тобто допомога надається за потребою, а не катюго-реальною ознакою.

Узагальнюючи теоретичні і практичні тенденції розвитку соціальних служб, як особливого інструменту соціальної політики зроблено наступний висновок: складові становлення та розвитку соціальної інфраструктури міста; процес формування намірів соціальної служби; умови та підстави розвитку видів соціальної роботи, побудови процесів практики; фактори впливу на соціальну службу, як організацію соціальної політики є підстави стверджувати, що соціальна служба – особлива організація соціальної інфраструктури.

ктури. Сприйняття цього та врахування при формуванні завдань управління соціальною роботою мінімізує ризики та труднощі становлення, розвитку соціальної роботи з дітьми, молоддю, різними категоріями сімей.

Дослідження закономірностей щодо здійснення соціального супроводу сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах дозволяє сформулювати наступні висновки:

- по-перше, очевидним є протиріччя між нормативною базою супроводу – потребами і запитами сімей – та компетентністю соціальних працівників або спеціалістів соціальної роботи;

- по-друге, соціальний супровід дозволяє стверджувати про активний характер місцевої соціальної політики, як факт втручання в цілісну систему сімейного неблагополуччя або труднощів;

- по-третє, соціальний супровід сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах на сучасному етапі тяготі є до тенденції проектування комплексної процедури роботи, але в умовах обмежених повноважень та низького рівня менеджменту соціальної служби, як базової ланки практичної соціальної роботи;

- по-четверте, закономірності здійснення соціального супроводу сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах зобов'язують організаторів соціальної роботи відмовитися від роботи з категоріями сімей та спростити діючі механізми координації, колегіальності у прийнятті рішень.

Якщо говорити про бачення, щодо шляхів вдосконалення соціальної роботи з сім'єю, слід наголосити, що водночас чинні нормативно-законодавчі документи потребують вдосконалення та узгодження. Вони, в першу чергу мають визначати практичні механізми, умови для побудови процесів соціальної роботи, що базуються на досвіді практичної роботи з сім'ями, які опинилися в складних життєвих обставинах. Крім того, вдосконалення нормативної бази має стимулювати розвиток менеджменту організацій соціальної роботи різних сфер та вдосконалення місцевих соціальних політик.

Зокрема, практична реалізація положень Закону України «Про соціальні послуги» потребує чіткого визначення категорій сімей, яким надається соціальна допомога спеціалістами. Зокрема нормативними актами визначено такі категорії як «складні життєві обставини», «сім'я, яка перебуває в складних життєвих обставинах», «сім'я соціального ризику», критерії що дозволяють визначити сім'ї, наслідки яких вони не можуть подолати самостійно. При цьому, центральним має бути намір у формуванні умов побудови процесу практики втручання у проблему сім'ї, а не її абстрактного «соціального обслуговування». Розвитку досвіду має сприяти і загальне спрямування соціально-економічного розвитку держави на вирішення проблеми забезпечення базових потреб населення (на мінімальному рівні) та запровадження систем медичного, соціального страхування.

Список використаних джерел:

1. Діяльність центрів соціальних служб для молоді України: сучасний стан і перспективи розвитку. — К., 1999.
2. Казаков А.П. Экономические и психологические проблемы семьи. — М., 1989.
3. Кравець В.П. Психолого-педагогічні основи підготовки школярів до сімейного життя. — Тернопіль, 1997.
4. Технології соціально-педагогічної роботи: Навч. посіб. / За ред. А.Й. Капської. — К., 2000. — 372 с.
5. Методика соціальної діагностики взаєностосунків в суспільстві / Теорія і методика соціальної роботи. — М., 1994.
6. Вибрані питання соціальної педагогіки. Бланка Єржабкова – Дрогобич: Вимір, 2003. – 364 с.
7. Соціальна політика щодо сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах. Збірка: - К.: ГРЦСССДМ, 2008 р. – 98 ст.